

ประสิทธิภาพการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวน Efficiency of Enforcement of the Mediation Act B.E. 2562 at the Investigation Level

ทัดดาว โฉมลักษณ์¹, อภรณ์ ลิ้มะวิรัชพงษ์¹ และ ฤทธิชัย ช่างคำ²

¹คณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

²สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน

Thatdaow Chomluk¹, Aporn Limawirachapong¹ and Ritthichai Changkham²

¹Faculty of Law, Royal Police Cadet Academy

²Institute for the Promotion of Investigations

Received: July 21, 2023 | Revised: January 2, 2024 | Accepted: January 8, 2024

บทความวิจัย (Research Article)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นการสอบสวน ศึกษาแนวทางการเพิ่มความผิดในคดีอาญาในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระบอบการสอบสวน และเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นการสอบสวน ผลการวิจัย พบว่าสามารถนำองค์ความรู้ไปเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2562 ในชั้นการสอบสวนได้ โดยกำหนดนโยบายให้สถานีตำรวจแต่ละแห่งดำเนินการไกล่เกลี่ย กำหนดเป็นตัวชี้วัดในแผนยุทธศาสตร์ของตำรวจ จัดทำแนวทางที่ละเอียดขึ้นตอน ตั้งคณะทำงานถาวรของสถานีตำรวจที่ทำหน้าที่เฉพาะ มีห้องไกล่เกลี่ยรับหมายเลขคดีไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะ ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยสั้นลง มอบหมายให้พนักงานสอบสวนเฉพาะกิจดำเนินการไกล่เกลี่ย จัดผู้ไกล่เกลี่ยที่สถานีตำรวจ โดยแต่งตั้งผู้นำชุมชนหรือบุคคลที่น่าเชื่อถือในสังคมเป็นผู้ไกล่เกลี่ย การฝึกอบรมให้ความรู้แก่ข้าราชการตำรวจ 3 ระดับ คือ ระดับผู้บริหาร ระดับผู้บังคับบัญชา พนักงานสอบสวน มีระบบการไกล่เกลี่ยออนไลน์ เพิ่มงบประมาณ เพิ่มการประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณชนทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิและขั้นตอนในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย จูงใจให้พนักงานสอบสวนใช้กฎหมายนี้อย่างจริงจัง

คำสำคัญ : การไกล่เกลี่ย/ ข้อพิพาทคดีอาญา/ พนักงานสอบสวน

Abstract

The purpose of this research was to study the problems and obstacles of the enforcement of the Mediation Act B.E. 2019 at the investigation level. Study on guidelines for adding offenses in criminal cases to the criminal case mediation process at the investigation level and proposed guidelines for enhancing the efficiency of the enforcement of the

Mediation Act B.E. 2562 at the investigation level. The results of the research can be used to increase the efficiency of the enforcement of the Mediation Act B.E. 2562 at the investigation level is as follows: set a policy for each police station to conduct mediation cases, this law must be strictly implemented, set as indicators in the strategic plan of the police. Make a step-by-step guideline. Set up a permanent working group of police stations that perform specific functions. There is a mediation room. Get a dedicated mediation case number. Shorten the mediation process. Assigning specialized inquiry official to conduct mediate cases, organize mediators at various police stations, appoint community leaders or respectable people in society as mediators. Training to educate police officers at 3 levels: executive level, supervisor level, inquiry official. There is an online mediation system. Increase budget, increasing publicity to the general public about their rights and procedures for entering into the mediation process. Motivate inquiry official to implement this law seriously.

Keyword: Mediation/Criminal Disputes/ inquiry official

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา จากสถิติคดีอาญาของศาลยุติธรรม ในภาพรวมของประเทศใน พ.ศ. 2561-2562 พบว่ามีคดีค้างและรับใหม่จากการพิจารณาในศาลชั้นต้นปี พ.ศ.2561 จำนวน 637,916 คดี ดำเนินคดีเสร็จสิ้น 599,846 คดี คดีที่อยู่ระหว่างดำเนินการ จำนวน 38,070 คดี คดีค้างและรับใหม่จากการพิจารณาในศาลชั้นต้นปี พ.ศ. 2562 จำนวน 612,841 คดี ดำเนินคดีเสร็จสิ้น 576,912 คดี และอยู่ระหว่างดำเนินการ จำนวน 35,929 คดี (รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของกระทรวงยุติธรรม: 2561-2562) จะเห็นว่าสถิติคดีอาญาดังกล่าวเป็นจำนวนตัวเลขที่สูงมาก นอกจากนั้นผลเสียที่เกิดจากการฟ้องคดีจะทำให้ ประชาชนที่ตกเป็นผู้เสียหายและผู้ต้องหาต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก เช่น ค่าทนายความ ค่ายานพาหนะเดินทางมาศาล ค่าเช่าหลักทรัพย์ประกันตัว เสียเวลาในการประกอบอาชีพและเสียสุขภาพจิตโดยไม่จำเป็น ซึ่งผลจากการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือตัวผู้เสียหายเองก็อาจไม่ได้รับการเยียวยา ฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ จึงอาจเป็นผลร้ายมากกว่าผลดีและที่สำคัญในบางคดีอาจเป็นเพียงการมุ่งเอาชนะกันโดยไม่รักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่กรณี ปัจจุบันมีการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ขึ้นเมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างกัน คู่พิพาทต่างต้องการได้รับความยุติธรรม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คู่พิพาทได้พูดคุยกัน เพื่อหาแนวทางระงับข้อพิพาทที่ทุกฝ่ายพึงพอใจโดยมีคนกลางทำหน้าที่ช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกให้คู่พิพาทได้มีโอกาสพูดคุยเสนอทางออกร่วมกันนำไปสู่การแก้ไขข้อพิพาทด้วยความพึงพอใจของคู่พิพาท เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทรูปแบบหนึ่ง ซึ่งถือเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือก คือ ทางเลือกอื่นนอกจากให้ศาลชี้ขาดตัดสิน เพราะมีวิธีการที่สำคัญคือแก้ไข ปัญหาฟื้นฟูความสัมพันธ์ และเยียวยาความเสียหาย ซึ่งทำให้ได้ทางออกที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ (Chotchuan Thapwong, 2015) โดยกระบวนการจัดการความขัดแย้งที่อาศัยบุคคล ซึ่งได้รับการยินยอมจากคู่ขัดแย้ง มีความเป็นกลาง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด มีทักษะความเชี่ยวชาญในการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ เป็นผู้ดำเนินกระบวนการ ให้เกิดข้อตกลงอันเกิดจากการเสนอของทั้งสองฝ่าย แต่

ไม่ใช่ผู้ตัดสิน ชี้ขาดในข้อพิพาท (Chotchuang Thapwong, 2015) ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือการดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท (พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ม.3, 2562)

ด้านของกฎหมายยังมีข้อจำกัดให้พนักงานสอบสวนสามารถไกล่เกลี่ยเพื่อระงับคดีได้บางประเภทเท่านั้น เห็นควรเพิ่มคดีที่เป็นความผิดอาญาแผ่นดินที่ไม่มีผลกระทบกับสังคมโดยรวมนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ และจากสถิติคดีอาญาดังกล่าวข้างต้นเป็นจำนวนตัวเลขที่สูงมาก ผลเสียที่เกิดจากการฟ้องคดีจะทำให้ประชาชนที่ตกเป็นผู้เสียหายและผู้ต้องหาต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก เช่น ค่าทนายความ ค่ายานพาหนะเดินทางมาศาล ค่าเช่าหลักทรัพย์ประกันตัว เสียเวลาในการประกอบอาชีพ และเสียสุขภาพจิตโดยไม่จำเป็น ซึ่งผลจากการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือตัวผู้เสียหายเองก็อาจไม่ได้รับการเยียวยา ฟันฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ จึงอาจเป็นผลร้ายมากกว่าผลดีและที่สำคัญในบางคดีอาจเป็นเพียงการมุ่งเอาชนะกันโดยไม่รักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่กรณี ถึงแม้ศาลจะพิพากษาตัดสินชี้ขาดแล้วบางครั้งยังทำให้ความขัดแย้งหรือบาดหมางยังคงมีอยู่จึงเกิดคำถามขึ้นว่าประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการบังคับใช้กฎหมายแท้จริงแล้วควรเป็นอย่างไร การที่ตำรวจสามารถจับกุมผู้กระทำผิดได้เพิ่มมากขึ้น พนักงานอัยการฟ้องคดีได้เพิ่มมากขึ้นหรือ ผู้พิพากษาสามารถพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดได้มากและรวดเร็วขึ้นใช้หรือไม่ ผู้กระทำผิดเหล่านั้นรู้สำนึกจากการผู้กระทำผิดแล้วหรือไม่ และจะกลับคืนสู่สังคมหลังจากพ้นโทษได้อย่างไร ที่สำคัญผู้เสียหายหรือเหยื่อในคดีอาญาได้รับการเยียวยาจากผลร้ายที่เกิดขึ้นและความขัดแย้งบาดหมางกันได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นหรือไม่ ซึ่งแนวคิดดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ ปิยธิดา เจริญธรรมา (อ้างถึงใน Kittipong Kittiyarak, 2000) ส่วนด้านของวิธีและขั้นตอนการไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติในปัจจุบันได้มีการกำหนดเป็นแนวทางหรือขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจน มีการเก็บรายละเอียดเกี่ยวกับคดีที่ทำการไกล่เกลี่ยไปแล้วให้เป็นระบบที่ชัดเจนว่าเป็นคดีความผิดฐานใดหรือไม่ รายละเอียดในการไกล่เกลี่ยเป็นอย่างไร ผลของการไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จหรือไม่อย่างไร และมีปัญหาอุปสรรคอย่างไร ซึ่งจะสามารถใช้เป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาอันจะเป็นประโยชน์โดยรวมต่อระบบการสอบสวนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวน
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มฐานความผิดที่เป็นคดีอาญาแผ่นดินเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวน
- 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวน

บททวนวรรณกรรม

- 1) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ความสงบสุขในสังคมจะเกิดขึ้นจะต้องยึดมั่นในหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ผ่านการกลั่นกรองจากวิถีของกลุ่มคนในสังคม โดยการศึกษาและทำความเข้าใจในบริบทต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความชัดเจน และหลักนิติธรรมอย่างแท้จริง ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการทำความเข้าใจบริบทภายในระบบใหญ่ของสังคม ซึ่งการศึกษาในด้านกระบวนการจัดการความขัดแย้งในระดับบุคคล ชุมชน การทบทวนแนวคิดทฤษฎี จึงเน้นแนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง และเน้นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการที่คนใหม่ในงานยุติธรรมแบบองค์รวมได้รับการสนับสนุนจากสมาพันธ์องค์กรอิสระ เพื่อการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแห่งองค์การสหประชาชาติ (UN Alliance of NGOs on Crime Prevention and Criminal Justice) มีคณะทำงานเพื่อความยุติธรรมในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีฐานที่ตั้งอยู่ในรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เป็นหน่วยงานที่เริ่มต้นในการศึกษา และต่อมาได้มีนักวิชาการอีกจำนวนไม่น้อยที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษา และได้ให้ความหมายไว้ เช่น

ชาญเชาว์ ไชยานุกิจ (อ้างถึงใน Kittipong Kittiyarak, 2002, น. 121-123) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ Restorative Justice ว่าเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งมีกระบวนการที่เกี่ยวกับความยุติธรรม (Paradigms of Justice) ที่เน้นการจัดให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำผิดทางอาญา ซึ่งได้แก่ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ชุมชนและผู้กระทำผิดได้ร่วมมือกันโดยตรงในการจัดการและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งรวมทั้งการฟื้นฟูหรือเยียวยาความสูญเสีย หรือความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เหยื่ออาชญากรรมด้วย

นที จิตสงวณ (อ้างถึงใน Kittipong Kittiyarak, 2002, น. 79-82) ได้ให้ความหมายของ คำว่า Restorative Justice ไว้ว่า เป็นกระบวนการที่เน้นการตกลงกันของฝ่ายผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน ซึ่งมีจุดหลักอยู่ที่การพบปะร่วมกันของผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และสมาชิกในชุมชน ในการพบปะแต่ละฝ่ายจะได้มีโอกาสเปิดเผยเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และแสดงความรู้สึกของตนเองออกมา การพบปะจะต้องช่วยให้ทุกฝ่ายได้เข้าใจถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น เข้าใจฝ่ายต่าง ๆ และขั้นตอนในการชดเชยความเสียหาย การพบปะจบลงด้วยการตกลงกันว่าผู้กระทำผิดจะชดเชยความเสียหายอย่างไร การชดเชยเป็นรูปของการจ่ายค่าชดเชย การทำงานให้ผู้เสียหายหรือชุมชน หรือวิธีการอื่น ๆ

Mark S. Umbreit (อ้างถึงใน Niwet Arunburekfa, 2005, น.20) ได้เปรียบเทียบความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับกระบวนการที่คนเดิมของกระบวนการยุติธรรม ว่ายุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้ความสนใจในการฟื้นฟูแก่เหยื่อและชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อ มากกว่าการให้คุณค่าในเรื่องการลงโทษผู้กระทำผิด โดยยกระดับความสำคัญของเหยื่อในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น ทั้งการเข้ามามีส่วนร่วม และการให้บริการแก่เหยื่อ เป็นการแก้วิกฤติของความเป็นตัวแทน (crisis of representation) ตามกระบวนการแบบ Modernity เรียกร้องให้ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบ โดยตรงต่อบุคคลหรือชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อ โดยการกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องในการแสดงความรับผิดชอบต่อผู้กระทำผิด และให้การช่วยเหลือสนับสนุนในการตอบสนองความต้องการของเหยื่อและผู้กระทำผิด ให้ความสำคัญกับการที่ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของเขา โดยการชดเชยต่อผู้เสียหายและชุมชน มากกว่าการลงโทษอย่าง

เฉียบขาด อีกทั้งเน้นให้ชุมชนตระหนักถึงความรับผิดชอบในการปรับพฤติกรรมของผู้กระทำผิด เพราะมองว่าอาชญากรรมอยู่ในบริบทของสังคม และมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ ของสังคม (ไม่ใช่เป็นระบบปิดที่แยกส่วนออกมาจากสังคม) ดังนั้น การดำเนินการตามแนวคิดของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ผู้กระทำผิด เหยื่อ และชุมชน

จะเห็นได้ว่าจากความหมายตามทัศนะดังกล่าว รูปแบบและลักษณะ รวมถึงข้อจำกัดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นแนวความคิดพื้นฐาน ที่มีแนวทางที่มีใช่เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดที่ต้องรับผิดชอบในการกระทำความผิดนั้นโดยตรงต่อเหยื่อหรือผู้เคราะห์ร้ายเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังมีเป้าหมายโดยการให้ผู้เสียหาย และผู้กระทำผิดเองร่วมกันแก้ไข และท้ายที่สุด คือ ต้องการทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม ซึ่งเรียกว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นำมาสู่การออกพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญามาเป็นแนวทางในการบังคับใช้กฎหมาย กำหนดแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้ต้องหาและผู้เสียหาย โดยคำนึงถึงความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ เพื่อลดระยะเวลาในการดำเนินคดีลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานที่สำคัญหรือหลักการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เช่น แนวคิดของ ฮาร์ริง (อ้างถึงใน Sompong Kasemsin, 1978) เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับหลักการงานให้ประสิทธิภาพในหนังสือ “The Twelve Principles of Efficiency” ซึ่งได้รับการยกย่องและกล่าวขวัญกันมาก หลัก 12 ประการมีดังนี้ คือ 1) ทำความเข้าใจและกำหนดแนวความคิดในการทำงานให้กระจ่าง 2) ใช้หลักสามัญสำนึกในการพิจารณาความน่าจะเป็นไปได้ของงาน 3) คำปรึกษาแนะนำต้องสมบูรณ์และถูกต้อง 4) รักษาระเบียบวินัยในการทำงาน 5) ปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรม 6) การทำงานต้องเชื่อถือได้ เร็ว มีคุณภาพและมีการลงทะเบียไว้เป็นหลักฐาน 7) งานควรมีลักษณะแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินงานอย่างทั่วถึง 8) งานสำเร็จทันเวลา 9) ผลงานได้มาตรฐาน 10) การดำเนินงานสามารถยึดเป็นมาตรฐานได้ 11) กำหนดมาตรฐานที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกสอนงานได้ 12) ให้บำเหน็จรางวัลโดยนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวนให้เกิดผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Phattharawan Ketulak, and Thanee Worapat (2022) ศึกษาเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยภาคเอกชน: ศึกษาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พบว่าในปัจจุบันการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทของประเทศไทยได้มีกฎหมายซึ่งถือเป็นกฎหมายกลางในการให้อำนาจและวิธีการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท คือพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แต่กฎหมายดังกล่าวมิได้เอื้อประโยชน์ในการให้อำนาจภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้บังคับตามกฎหมายฉบับนี้ เพราะมิได้บัญญัติให้อำนาจของภาคเอกชนไว้ อีกทั้งการกำหนดระยะเวลาในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง และการทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทไม่ได้มีการกำหนดอย่างชัดเจนทั้งยังไม่สามารถยื่นคำร้องให้ศาลมีคำสั่งบังคับได้ทันที ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะให้มีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติในเรื่องการให้อำนาจหน้าที่การไกล่

เกลี้ยข้อพิพาทแก่ภาคเอกชนไว้ในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ด้วย โดยบัญญัติให้อำนาจภาคเอกชนที่จะเข้าร่วมดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปจดทะเบียนต่อนายทะเบียน เพื่อขออนุญาตเข้ามาทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท และให้ใช้บทบัญญัติในกฎหมายดังกล่าวได้เปรียบเสมือนหน่วยงานภาครัฐ รวมไปถึงมีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยให้แล้วเสร็จเฉพาะคดีที่ไม่มีความยุ่งยาก และให้คู่กรณีสามารถยื่นคำร้องต่อศาลให้ศาลสั่งบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทให้มีผลเสมือนคำพิพากษาได้

Thanakrit Chuenprom (2021) ศึกษาปัญหาการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายกลางเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท บัญญัติให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนภายใต้ความประสงค์และความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการตามเจตนารมณ์ของคู่กรณี โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้อาศัยอำนาจตามมาตรา 44 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ออกระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยเกี่ยวกับข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาส่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. 2562 แต่กลับพบว่า ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติดังกล่าว ได้กำหนดให้พนักงานผู้มีอำนาจออกคำสั่งให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาไม่ใช่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวน รวมถึงไม่ได้กำหนดขอบเขตการใช้ดุลยพินิจพิจารณา “พฤติการณ์ของการกระทำความผิดไม่ร้ายแรงและไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม” ไว้อย่างชัดเจน เป็นผลให้อำนาจดุลยพินิจของหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนแต่ละหน่วยงานไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งทำให้การนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ไม่มีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ประการแรก สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรกำหนดค่านิยมของ คำว่าพฤติการณ์ของการกระทำความผิดไม่ร้ายแรงและไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ประการที่สอง ควรให้อำนาจพนักงานอัยการสามารถสั่งให้พนักงานสอบสวนยุติกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ และให้นำคดีนั้นเข้าสู่กระบวนการสอบสวนตามกระบวนการยุติธรรมต่อไป ประการที่สาม ควรมีกฎหมายใหม่มารองรับเป็นข้อยกเว้นหรือเป็นการเบี่ยงเบนคดีในคดีอาญาบางประเภทที่ไม่สมควรที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) การวิจัยครั้งนี้เป็นการต่อยอดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการบังคับใช้พระราชบัญญัติฯ ในชั้นสอบสวน หาแนวทางการเพิ่มฐานความผิดที่เป็นคดีอาญาแผ่นดินเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวนและนำเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้พระราชบัญญัติฯ ในชั้นสอบสวน เพื่อค้นพบแนวทางใหม่ในการเพิ่มประสิทธิภาพการนำพระราชบัญญัติไปบังคับใช้หากเกิดคดีให้มีจำนวนมากยิ่งขึ้น

Palida Kannarit, and Pawinee Praithong (2021) ศึกษาปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษาศาลจังหวัดสิงห์บุรี ผลการศึกษา พบปัญหาดังนี้ (1) ปัญหาด้านทักษะความเชี่ยวชาญของผู้ไกล่เกลี่ยหรือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ย (2) ปัญหาข้อจำกัดประเภทคดีที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและ (3) ปัญหากระบวนการ ขั้นตอนที่ไม่สอดคล้องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในปัจจุบัน ผู้ศึกษาเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหา ดังนี้ (1) ควรเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2544

หมวด 7 ส่วนที่ 1 ข้อ 51 “เรื่องโปรแกรมการฝึกอบรมของผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอม” โดยกำหนด ชั่วโมงในการฝึกอบรมของแต่ละประเภทไว้อย่างชัดเจน เช่น ประเภทผู้ไกล่เกลี่ยสมทบ ผู้ไกล่เกลี่ย เชี่ยวชาญ ผู้ไกล่เกลี่ยอาวุโส เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาที่ผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับรองทางกฎหมายแล้วจะต้อง ฝึกอบรม เรื่องหน้าที่และคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยมาก่อน (2) ควรเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 หมวด 1 บททั่วไป ข้อ 4 “ประเภทคดี” ให้ระบุประเภทคดีที่มีอัตราโทษ จำคุกไม่เกิน 5 ปี และความผิดลหุโทษ ให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาลได้ และ (3) เห็นควรนำวิธี ทาง Electronic Mediation ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการพิจารณาคดี ของศาลเช่นเดียวกับประเทศสิงคโปร์

ระเบียบวิธีวิจัย

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

(1) กลุ่มพนักงานสอบสวน ที่มีประสบการณ์ทำสำนวนมากกว่า 2 ปีขึ้นไป ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ โดยตรงในการบังคับใช้กฎหมาย ดำเนินการจัดให้มีการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อทราบถึงสภาพทั่วไปของปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบังคับใช้ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(2) กลุ่มผู้บริหารระดับกลางและระดับสูงของสถานีตำรวจ ที่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 2 ปีขึ้นไป ซึ่งมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการบังคับใช้กฎหมาย โดยมีอำนาจในการอนุมัติ ให้ดำเนินการให้ คู่กรณีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทเพื่อทราบถึงปัญหา อุปสรรคในระดับบริหารเกี่ยวกับการ บังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(3) กลุ่มผู้ไกล่เกลี่ย ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ มีประสบการณ์การไกล่เกลี่ย มากกว่า 3 ปีขึ้นไป เพื่อทราบถึงการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตลอด ถึงปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(4) กลุ่มผู้ต้องหา และผู้เสียหายที่ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทสำเร็จแล้ว และมีความสนใจในการเข้าร่วมวิจัย เพื่อทราบถึงการนำวิธีการที่กฎหมายบัญญัติมาสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด

2) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

(1) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ข้อคำถามลักษณะกึ่งโครงสร้าง เป็น คำถามปลายเปิด ผู้วิจัยเป็นผู้ถามคำถามและให้ผู้ให้ข้อมูลตอบ โดยใช้วิธีการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ และจด บันทึก เพื่อให้การสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นการสนทนา ถามตอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นความ จริงมากที่สุดพนักงานสอบสวน ผู้กำกับและผู้บังคับการสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ ผู้ไกล่เกลี่ย วิชาชีพละ 1 คน ผู้เสียหายและผู้ต้องหาฝ่ายละ 1 คน

พนักงานสอบสวน ผู้กำกับและผู้บังคับการสังกัดกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 1, 2 และ 7 ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ ผู้ไกล่เกลี่ย วิชาชีพละ 1 คน ผู้เสียหาย/ผู้ต้องหาฝ่ายละ 1 คน

พนักงานสอบสวน ผู้กำกับและผู้บังคับการสังกัดกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 3 และ 4 ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ ผู้ไกล่เกลี่ย วิชาชีพละ 1 คน ผู้เสียหาย/ผู้ต้องหาฝ่ายละ 1 คน

พนักงานสอบสวน ผู้กำกับและผู้บังคับการสังกัดกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 5 และ 6 ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ ผู้ไกล่เกลี่ย วิชาชีพละ 1 คน ผู้เสียหาย/ผู้ต้องหาฝ่ายละ 1 คน

พนักงานสอบสวน ผู้กำกับและผู้บังคับการสังกัดกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 8 และ 9 ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ ผู้ไกล่เกลี่ย วิชาชีพละ 1 คน ผู้เสียหาย/ผู้ต้องหาฝ่ายละ 1 คน

เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ในส่วนของปัญหาและอุปสรรค แนวทางการเพิ่มฐานความผิดที่เป็นคดีอาญาแผ่นดินเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวนที่แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศ เนื่องจากบริบทของบุคคลที่เป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหาในแต่ละภาคไม่เหมือนกัน ดังนั้นการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวในแต่ละภาคแต่ละจังหวัดอาจได้รับข้อมูลที่แตกต่างกันแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

(2) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

ครั้งที่ 1 จัดสัมมนาระดมความคิดเห็น ประกอบด้วยพนักงานสอบสวนในเขตกองบัญชาการตำรวจนครบาล 1-9 ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ ผู้ไกล่เกลี่ย นักวิชาการ รวมจำนวน 12 นาย

ครั้งที่ 2 จัดสัมมนาระดมความคิดเห็น ประกอบด้วยพนักงานสอบสวนในเขตกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 1, 2 และ 7 ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ ผู้ไกล่เกลี่ย นักวิชาการ รวมจำนวน 12 นาย

ครั้งที่ 3 จัดสัมมนาระดมความคิดเห็น ประกอบด้วยพนักงานสอบสวนในเขตกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 3-4 ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ ผู้ไกล่เกลี่ย นักวิชาการ รวมจำนวน 12 นาย

เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการระดมความคิดเห็น ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวน แนวทางการเพิ่มฐานความผิดที่เป็นคดีอาญาแผ่นดินเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวน ที่แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ แล้วนำข้อมูลเพื่อสอบทานกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไปโดยผู้วิจัยจะเป็นผู้จดบันทึก (note taker) เอง และเป็นผู้ถอดบันทึกข้อมูลด้วยตนเองเพื่อความเข้าใจในสิ่งที่บันทึก

ครั้งที่ 4 จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญในการวิพากษ์ (connoisseurship) เมื่อยกร่างแนวทาง การเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวน เพื่อขอความเห็นและตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ในเขตพื้นที่ที่มีสถิติการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มากที่สุด โดยประกอบด้วยพนักงานสอบสวนในเขตกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 5-6 ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ ผู้ไกล่เกลี่ย นักวิชาการ รวมจำนวน 12 นาย

ครั้งที่ 5 จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญในการวิพากษ์ (connoisseurship) เมื่อยกร่างแนวทาง การเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวน เพื่อขอความเห็นและตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ในเขตพื้นที่ที่มีสถิติการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 น้อยที่สุด โดยประกอบด้วยพนักงานสอบสวนในเขตกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 8-9 ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ ผู้ไกล่เกลี่ย นักวิชาการ รวมจำนวน 12 นาย

3) เครื่องมือการวิจัย

(1) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปหาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำไปสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการการบังคับใช้กฎหมาย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย และผู้เชี่ยวชาญทางการวิจัยว่าข้อคำถามที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม มีความเหมาะสมชัดเจน และครอบคลุมในเนื้อหาที่ต้องการศึกษาวิจัยหรือไม่

(2) นำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทางการวิจัยมาแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้เหมาะสมที่จะใช้กับเนื้อหาที่ต้องการศึกษาวิจัย

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เทคนิควิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตีความ (Interpretation) จากข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการตอบคำถาม และการสัมภาษณ์ตรวจสอบข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Technique) โดยใช้การตรวจสอบสามเส้า เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลชุดความรู้เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค แนวทางการเพิ่มฐานความผิดที่เป็นคดีอาญาแผ่นดินเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวน รวมถึงเป็นข้อมูลทางเลือกหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการนำพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวน ไปใช้เพื่อประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและประชาชนในการนำไปปฏิบัติต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1. ปัญหาและอุปสรรคของการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวน ดังนี้

ปัญหาด้านระยะเวลา ระยะเวลาการไกล่เกลี่ยที่ พ.ร.บ.กำหนด เป็นจุดที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (จำนวนมาก) มีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีปัญหา ระยะเวลา 7 วัน 30 วัน เป็นระยะเวลายาวเกินไป ไม่เหมาะสม/ไม่สอดคล้องกับบริบทของคดี เนื่องจากการไกล่เกลี่ยมีขั้นตอนที่ยืดยาก (หลายขั้นตอน) ทำให้เวลาปิดคดีต้องรีบเร่งงาน ไม่ยืดหยุ่น การไกล่เกลี่ยต้องรอเวลาขึ้นกับคู่กรณีร่วมมือ/พร้อมที่จะเจรจา ระยะเวลาขึ้นอยู่กับความยากง่ายของคดี และพนักงานสอบสวนมีคดีจำนวนมากที่ต้องทำ เป็นภาระงานที่ไม่สอดคล้องกับจำนวนของเจ้าพนักงาน ขณะที่ไม่มีเครื่องมือช่วยให้การทำงานสะดวกเร็วขึ้น

ปัญหาด้านสถานที่ ด้านสถานที่ไกล่เกลี่ย พบว่าส่วนใหญ่ไม่มีสถานที่หรือห้องไกล่เกลี่ยและมีความเห็นว่า มีปัญหา/มีปัญหามาก หลายสถานีตำรวจไม่มีความพร้อม เนื่องจากข้อจำกัดของสถานที่ มีห้องไม่เพียงพอ ดังนั้นสถานที่ไกล่เกลี่ยที่ใช้ปฏิบัติงาน คือที่โต๊ะทำงานของร้อยเวร หรือห้องสอบสวน จึงไม่เป็นสัดส่วน และไม่เป็นความเป็นส่วนตัว

ปัญหาด้านงบประมาณ ด้านงบประมาณ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามีปัญหา กล่าวคือ ค่าตอบแทน ไม่เหมาะสม ค่าตอบแทนน้อย ไม่มีระบบและเกณฑ์กำหนดที่ชัดเจนว่าเบิกจ่ายอย่างไร เบิกได้ครั้งละเท่าไร/กี่ครั้ง หรือต่อคดี นอกจากนี้ยังพบปัญหาในเรื่องงบประมาณค่าวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งพนักงานสอบสวน

ส่วนมากใช้งบประมาณตนเอง มีเพียงบางคนเท่านั้นที่เห็นว่าเรื่องงบประมาณไม่เป็นปัญหาเพราะคิดว่าการไถ่เกลี่ยไม่ได้ใช้งบประมาณและมีความคิดเห็นว่าการไถ่เกลี่ยเป็นงานปกติต้องทำโดยตำแหน่งอยู่แล้ว

ปัญหาการให้ความร่วมมือของคู่กรณี การให้ความร่วมมือของคู่กรณี หากเป็นความสมัครใจทั้งสองฝ่ายที่ต้องการไถ่เกลี่ย มักจะให้ความร่วมมือดีและตกลงกันได้ เพราะคู่กรณีไม่ยากไปศาลอยู่แล้ว ถ้าสามารถตกลงกันได้ ยกเว้นแต่ในบางรายเท่านั้นอาจมีอุปสรรคไม่ให้ความร่วมมือ ติดต่оไม่ได้ ไม่ค่อยมา เช่น ชาวต่างชาติ และคู่กรณีที่ไม่เต็มใจ

ปัญหาเรื่องการประสานงาน ความเข้าใจ และความพึงพอใจของคู่กรณี เมื่อเข้าสู่กระบวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาก่อนดำเนินการและภายหลังการดำเนินการ มักพบว่า คู่กรณีไม่มีปัญหาถ้ามีเจตนาที่จะเข้าไถ่เกลี่ยหรือหากพนักงานสอบสวนอธิบายให้คู่กรณีทั้งฝ่ายผู้เสียหาย และฝ่ายผู้ต้องหาเข้าใจถึงผลของการไถ่เกลี่ย ตั้งแต่วันรับคำร้อง เมื่อเข้าสู่กระบวนการไถ่เกลี่ยแล้วจะไม่เกิดปัญหา หรือหากเป็นกรณีอยู่ต่างพื้นที่ พนักงานสอบสวนต้องพยายามกำหนดเวลาให้ได้ เพื่อให้คู่กรณีมาในเวลาที่ดีตรงกัน ต้องมีการประชุมเรื่องการแต่งตั้งก่อนและคอยนัดไถ่เกลี่ย คือต้องนัดเวลาให้ดี

ปัญหาด้านความเข้าใจของประชาชน ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าประชาชนยังไม่เข้าใจพระราชบัญญัตินี้ โดยมีสาเหตุจากขาดการประชาสัมพันธ์ แต่ส่วนน้อยเห็นว่า ประชาชนมีความเข้าใจระดับปานกลาง

พนักงานสอบสวนไม่ได้รับการอบรมการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททุกคน เมื่อพระราชบัญญัติการไถ่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีผลใช้บังคับ ปัจจุบันมีระดับผู้บริหารเป็นบางส่วน(ส่วนน้อย) เท่านั้นที่เคยผ่านการอบรมหรือได้รับความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติการสอบสวน ตามพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งระดับผู้ปฏิบัติ คือพนักงานสอบสวน ไม่ถึงครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลเท่านั้นที่เคยผ่านการอบรมหรือได้รับความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติการสอบสวน ตามพระราชบัญญัตินี้ ยกเว้นผู้ไถ่เกลี่ยเท่านั้นที่ได้รับการอบรมทั้ง 6 คน และได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ไถ่เกลี่ยและขึ้นทะเบียนแล้ว หลังอบรมผู้ไถ่เกลี่ยได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ไถ่เกลี่ยจากนายทะเบียนทุกคน

ขาดความเข้าใจที่เพียงพอ ผู้ให้ข้อมูลในระดับบริหารบางส่วนมีความเข้าใจสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการไถ่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 นี้ และมีบางส่วน มีความรู้ความเข้าใจสาระสำคัญ “ในระดับหนึ่ง” และระดับปานกลาง อาจจะได้ไม่ถึง 100% เพราะเป็นการอบรมระยะสั้น หรือไม่ได้ใช้งานทำให้รู้เพียงโครงสร้างคร่าว ๆ หรือพอเข้าใจเป็นเบื้องต้นจากการศึกษาด้วยตนเองยังไม่ได้มีการบังคับใช้เป็นจำนวนมาก หรือพนักงานสอบสวนยังไม่ค่อยทำ ควรให้นำมาใช้ในภาคปฏิบัติอย่างจริงจัง ความรู้หรือความเข้าใจของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับพรบ.ไถ่เกลี่ย อาจจะยังมีน้อยต้องเพิ่มพูนความรู้เข้าใจของพนักงานสอบสวนในการบังคับใช้พรบ.อันนี้ให้เพิ่มมากขึ้น

ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2. แนวทางการเพิ่มฐานความผิดที่เป็นคดีอาญาแผ่นดินเข้าสู่กระบวนการไถ่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวน มีดังนี้

ความเห็นต่อแนวทางในการเพิ่มฐานความผิดที่เป็นคดีอาญาแผ่นดินเข้าสู่กระบวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวน มีทั้งส่วนที่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย โดยในส่วนที่คิดว่าควรมีการเพิ่มฐานความผิดที่เป็นคดีอาญาแผ่นดินเข้าสู่กระบวนการไถ่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวน เนื่องจากมีคดีเกิดขึ้นจำนวนมาก

การเพิ่มคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ผู้ให้ข้อมูลที่เห็นด้วยว่าสามารถเพิ่มประเภทคดีเข้าสู่การไกล่เกลี่ยได้นั้นให้เหตุผลว่า เพราะจะช่วยลดจำนวนคดีลงได้ แต่อย่างไรก็ตามการพิจารณาคดีเข้าสู่การไกล่เกลี่ยนั้นเสนอว่าควรมองในมุมของผู้เสียหายด้วย โดยเสนอเพิ่มฐานความผิดให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ดังนี้

- 1) ความผิดฐานทำร้ายร่างกายสาหัส ข้อหาข่มขืนที่ไม่ได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต
- 2) เพิ่มมาตรา 335 ในเวลากลางคืน ที่เป็นการกระทำต่อคนในครอบครัว
- 3) พรากผู้เยาว์ เมื่อคู่กรณีตกลงและแต่งงานกันโดยผู้ปกครองยินยอม
- 4) พระราชบัญญัติจรรยาบรรณถึงพระราชบัญญัติขนส่งบางมาตรา
- 5) คดีที่เกี่ยวกับทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ที่พอไกล่เกลี่ยได้
- 6) คดีหมิ่นประมาทในการโฆษณา
- 7) ฐานความผิดอาญาอื่นที่ไม่กระทบกับสังคมโดยรวมอีกเช่น ความผิดบุกรุก ตามมาตรา 365
- 8) กรณีร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่ไม่มีอาวุธ ไม่ได้ใช้กำลังประทุษร้าย หรือ ชูเชียวว่าจะใช้กำลัง ประทุษร้าย มาตรา 365
- 9) ความผิดตามมาตรา 335 บางอนุมาตรา เช่น ในเวลากลางคืน หรือกระทำผิดเพียงอนุมาตราเดียว
- 10) เพิ่มฐานความผิดบางฐานที่ไม่กระทบต่อคนส่วนรวมหรือประชาชน เช่น มาตรา 297
- 11) เพิ่มข้อหาความผิดที่อัตราโทษศาลแขวงให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ทุกคดี
- 12) เพิ่มข้อหาประมาททำให้ถึงแก่ความตาย
- 13) ข้อหาบุกรุกในเวลากลางคืนที่ไม่ได้ใช้กำลังประทุษร้าย ไม่มีอาวุธ
- 14) ลักทรัพย์บางอนุ ในมาตรา 335 ที่ไม่ได้มีพฤติการณ์ร้ายแรง เช่น ลักทรัพย์ในเวลากลางคืน แต่ไม่ได้ทำร้าย
- 15) การฉ้อโกงออนไลน์
- 16) ข้อหาริดเอาทรัพย์ / กรรโชกทรัพย์ (แต่ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงด้วย)
- 17) การลักทรัพย์ทางทะเล และลักทรัพย์โดยจำเป็นในฐานะยากจน
- 18) เพิ่มข้อหาทุกข้อหาในเรื่องทางแพ่ง
- 19) ความผิดโทษบางความผิดเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้อย่างเช่นในมาตรา 319

บางส่วนเห็นว่าไม่ควรเพิ่มคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยอีกนั้นให้เหตุผลว่า ที่พระราชบัญญัติกำหนดไว้นั้นครอบคลุมแล้ว เหมาะสมแล้ว ไม่ควรให้ทุกคดีสามารถยุติได้โดยวิธีการไกล่เกลี่ย การลงโทษในบางครั้งกับบางคนมันต้องมี ที่สำคัญคือ ตราบใดที่ไม่มีการนำกฎหมายไปปฏิบัติ ถึงปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมไปก็ไม่เกิดประโยชน์ อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะผลักดันให้กระบวนการนี้สำเร็จคือ ผู้ไกล่เกลี่ย และต้องมีความรู้หลายด้านไม่จำเป็นต้องเป็นด้านกฎหมายอย่างเดียว เพราะการไกล่เกลี่ยเป็นบางเรื่องเท่านั้นที่สามารถยุติกันไปได้ การไกล่เกลี่ยอาจเกิดความล่าช้าหากพนักงานสอบสวนไม่เข้าใจพระราชบัญญัตินี้

ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวน มีดังนี้

ประสิทธิภาพของการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวนพบว่า รูปแบบการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวนที่ใช้ในปัจจุบันยังไม่ค่อยเห็นประสิทธิภาพ ประเมินไม่ได้เพราะขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ (ทำแต่ไม่บันทึก) และพระราชบัญญัติยังไม่ถูกนำไปใช้จึงประเมินประสิทธิภาพไม่ได้ หรือมีการมองในมุมกลับว่าที่พระราชบัญญัติไม่ถูกนำไปใช้นั้นมีสาเหตุมาจากความไม่มีประสิทธิภาพของพระราชบัญญัติความไม่มีประสิทธิภาพนั้นเกิดจากสาเหตุ คือ ไม่มีการนำมาใช้ มีความยุ่งยาก ขาดระบบการบริหารจัดการ (4M) โดยเฉพาะความไม่พร้อมของพนักงานสอบสวน/เจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ในสถานีดำรวจซึ่งทุกคนต้องรู้กฎหมาย การขาดแคลนพนักงานสอบสวน และขาดการจัดการที่จะทำให้พระราชบัญญัตินี้มีประสิทธิภาพ ปัจจุบันยังไม่เต็มที่

องค์ประกอบ/โครงสร้างเพื่อการดำเนินงานไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติที่สำคัญที่ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าควรจะต้องมี (แต่ยังไม่มี) คือ มีคณะทำงาน มีห้องไกล่เกลี่ย มีรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ย มีฝ่ายธุรการ เลขา ฝ่ายการเงิน มีระบบส่งต่อเรื่อง (เก็ชเชียน) คู่มือมายังห้องไกล่เกลี่ย โดยให้สถานีดำรวจภูธรจังหวัดต้องมีศูนย์ไกล่เกลี่ย คณะกรรมการผ่านการอบรมในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยทุกคนต้องรู้กฎหมาย ต้องพัฒนาตัวเอง และมีศูนย์ ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน

โดยสรุปว่า ต้องดูถึงจุดประสงค์ของพระราชบัญญัติเจตนาลึกคือต้องลดจำนวนคดี แล้วต้องการดำเนินความเป็นธรรมให้กับคู่กรณีให้รวดเร็ว ดังนั้น ประสิทธิภาพต้องดูจากฐานข้อมูลคดี 1) จำนวนคดีที่ได้ ไกล่เกลี่ยและที่ทำสำเร็จแล้วกี่คดี 2) คดียุติข้อพิพาทไปเลย/ลดคดีลงได้หรือยุติข้อเท็จจริง คดีไม่ต้องไปศาลไม่ต้องไปอัยการ 3) ระบบมีความรวดเร็ว 4) การดำเนินคดีของศาลง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น และ 5) เยียวยาผู้เสียหายได้ทันที ทั้งนี้ประสิทธิภาพยังขึ้นกับบริบทนั้น ๆ ทั้งเรื่องเวลาและเงื่อนไขแห่งคดีเข้ามาเกี่ยวข้อง 6) มีกระบวนการตรวจสอบว่ามีความถูกต้อง ความเป็นธรรม 7) ความเชื่อมั่นของประชาชน 8) ประชาชนทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมีความรู้ความเข้าใจ รู้ถึงสิทธิตนเอง และการเข้าถึงสิทธิตามพระราชบัญญัติและ 9) ประชาชนได้ประโยชน์สูงสุด

ตัวอย่างการกำหนดรูปแบบศูนย์ไกล่เกลี่ย

รูปแบบระบบศูนย์ไกล่เกลี่ยของศาล มีศูนย์ที่ส่วนกลางให้นโยบายลงมาและจะต้องดำเนินการมีการจัดอบรมโดยเฉพาะในเรื่องของการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องคดี การไกล่เกลี่ยออนไลน์ทุกอย่างที่น่าอิเล็กทรอนิกส์มาใช้แล้ว การนำข้อมูลของผู้เสียหายลงระบบชื้ออสเพื่อให้สามารถที่จะเก็บข้อมูลได้ มีโทรศัพท์ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ย มีข้อมูลในการที่เจ้าหน้าที่จะติดต่อคู่ความได้ หรือจะติดต่อโดยแอดไลน์จะเป็นประโยชน์มากเพราะจะสามารถติดต่อกับคู่ความได้อย่างไรในภายหลัง สำคัญคือจะมีเจ้าหน้าที่ในการที่จะเปิดดูข้อมูล มีช่องทางในการที่จะติดต่อสื่อสารกันได้ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติมี 2 คน และหัวหน้าส่วนอีก 1 คนเป็น 3 คน การวางระบบและการมีจิตใจในการให้บริการที่ดี (service mind) เป็นเรื่องสำคัญมาก

ศูนย์ไกล่เกลี่ยทั่วประเทศ จะมีมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน เหตุผลเพราะว่าส่วนกลางจะเป็นทำหน้าที่บริหาร (manage) ให้ทั้งหมด แม้กระทั่งในเรื่องของรูปแบบ ประเด็นอะไรที่แก้ไขไม่ได้ ส่งเข้าส่วนกลางทั้งหมด แล้วส่วนกลางจะพัฒนาแล้วส่งกลับมา ถือว่าเป็นการพัฒนาโดยเร็วเพราะว่าส่วนกลางสำนักส่งเสริมจะมีทีมงานทำในเรื่องนี้โดยเฉพาะ ทีมงานส่วนกลางคอยให้คำแนะนำ และในขณะเดียวกันในส่วนสำนักงานเองจะมีผู้พิพากษาที่ดูแลกลุ่มอีกด้วย

สรุปและอภิปรายผล

ปัญหาอุปสรรคในระดับนโยบาย การใกล้เคียงข้อพิพาทในชั้นสอบสวนหรือชั้นสถานีตำรวจไม่ค่อยได้ดำเนินการ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารระดับนโยบายไม่ได้ให้ความสำคัญ ขาดการประชาสัมพันธ์ ไม่ได้จัดอบรมให้กับผู้ปฏิบัติ ไม่มีการมอบหมายให้มีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานโดยตรง และมีความเห็นว่า ภาคนโยบายสั่งการแต่ไม่เข้มงวด ไม่มีนโยบาย/คำสั่งที่ชัดเจนที่จะต้องดำเนินการ ขาดการเตรียมความพร้อมให้พนักงานสอบสวนก่อนจะให้นำพระราชบัญญัติไปสู่การปฏิบัติ สั่งให้ทำแต่ไม่แจ้งวิธีการ/ขั้นตอนให้ชัดเจน ว่าต้องทำอะไร สอดคล้องกับ Thanakrit Chuenprom (2021), Palida Kannarit, and Pawinee Praithong (2021), Chalaporn Charoenrat (2015) ที่เสนอว่าควรมีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ด้านการใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในชั้นบังคับคดีให้เป็นที่รับรู้โดยทั่วไป รวมทั้งประชาสัมพันธ์และประสานงานในระดับนโยบาย

ระดับนโยบายยังมีปัญหา เพราะการรับรู้พระราชบัญญัติการใกล้เคียงยังไม่ทั่วถึงกัน ยังไม่เคยทราบมาก่อนไม่มีความพร้อมในการขับเคลื่อนพระราชบัญญัติการใกล้เคียงสู่การปฏิบัติ ขาดความชัดเจนของกฎหมาย บุคลากร ขาดงบประมาณสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม/ไม่มีความชัดเจน ขั้นตอนเป็นการเพิ่มภาระแก่พนักงานสอบสวน กระบวนการยุ่งยากซับซ้อนไม่ชัดเจน ยากต่อการปฏิบัติ ไม่คล่องตัว แนวทาง/แบบฟอร์ม/เอกสารไม่ชัดเจน ไม่สร้างแรงจูงใจในการการนำกฎหมายมาปรับใช้กับคดี ปัญหาการประชาสัมพันธ์ ปัญหาด้านความรู้ของพนักงานสอบสวนและผู้ใกล้เคียง สถานที่ อุปกรณ์ งบประมาณ บุคลากร สอดคล้องกับ Natthanicha Chuanprasert (2015) ที่เห็นว่าด้านหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเป็นปัญหาระดับมาก กล่าวคือ การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นในด้านงบประมาณ การประสานงานจากเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง หรือแม้แต่ การจัดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะในการใกล้เคียงนั้นมีส่วนสำคัญในการดำเนินงานด้านการใกล้เคียงของเจ้าหน้าที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพราะการเสริมแรงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น จะก่อให้เกิดการขับเคลื่อนในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า สำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องกำหนดกฎหมายหลักเกณฑ์ วิธีการ วิธีปฏิบัติให้ชัดเจน ให้เป็นรูปธรรม ทำเป็นคู่มือในการปฏิบัติของพนักงานสอบสวน วางกรอบระเบียบให้ชัดเจนและต้องเผยแพร่ประชาสัมพันธ์รวมถึงการกำหนดเป็นนโยบายในการนำไปปฏิบัติด้วยเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนนำไปสู่การแก้ไขปัญหาระบบอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาอุปสรรคในภาคปฏิบัติ ปัญหาในระดับปฏิบัติ คือพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ยังไม่ทราบเกี่ยวกับกฎหมาย ยังไม่เข้าใจโดยถ่องแท้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้มีหลักเกณฑ์และวิธีการอย่างไร จึงไม่ได้แจ้งสิทธิและดำเนินการใด ๆ และมีพนักงานสอบสวนบางส่วนที่ทราบเกี่ยวกับกฎหมายหรือ พระราชบัญญัตินี้แต่ไม่ดำเนินการเพราะเพิ่มภาระงาน สอดคล้องกับ Chalaporn Charoenrat (2015) ที่กล่าวว่าปัจจัยด้านผู้ใกล้เคียง ได้แก่ ประสบการณ์และความชำนาญในการใกล้เคียง และความรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทที่เข้าสู่การใกล้เคียง ปัจจัยด้านกระบวนการในการใกล้เคียง ประกอบไปด้วย การติดต่อประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของศูนย์ใกล้เคียงกับผู้ใกล้เคียง ระยะเวลาในการใกล้เคียง และการนัดหมายในการเข้ามาเจรจาใกล้เคียง และขั้นตอนในการเจรจาใกล้เคียง Natthanicha Chuanprasert (2015) เห็นว่าปัญหาด้านคู่พิพาทที่เข้าสู่การใกล้เคียง พบว่า การชี้แจงให้คู่พิพาทได้ทำความเข้าใจในกระบวนการใกล้เคียง จะ

สามารถทำให้คู่พิพาทมีความยินยอมในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและมีการชี้แจงข้อเท็จจริงในด้านของข้อมูลได้ง่ายขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า การดำเนินการตามกระบวนการทำคดีไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนมีปัญหา เนื่องจากแบบใหม่มีขั้นตอนยุ่งยาก สลับซับซ้อน มีขั้นตอนมากเกินไป ทำให้ล่าช้า ใช้เวลานานเกินไปจำกัดระยะเวลาดำเนินการไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง มีค่าใช้จ่ายแต่ไม่มีงบประมาณสนับสนุน สอดคล้องกับ Thanakorn Karawapong and Pawinee Praithong (2020) พบปัญหา ดังนี้ (1) ปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตฐานความผิดทางอาญาที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวน และ (2) ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวน (3) ปัญหาเกี่ยวกับการยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้น การสอบสวน กรณีผู้เสียหายฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งล้วนแล้ว เป็นปัญหาที่เห็นควรแก้ไขทั้งสิ้น เป็นสาเหตุทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนอย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และ Natthanicha Chuanprasert (2015) ด้านกระบวนการไกล่เกลี่ย พบว่าการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทโดยเครือข่ายยุติธรรมชุมชน จะทำให้ประชาชนได้เข้าถึงความยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวกและรวดเร็ว รวมถึงเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างคู่พิพาท ด้านสถานที่ พบว่า การสร้างบรรยากาศที่ดี และการสร้างสัมพันธภาพระหว่างเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยกับคู่พิพาทในการไกล่เกลี่ย รวมถึงการจัดสถานที่/ห้องไกล่เกลี่ยให้มีสัดส่วนที่เหมาะสม ไม่มีผู้คนเดินพลุกพล่าน จะช่วยทำให้เกิดความเป็นกันเอง และไม่ก่อให้เกิดบรรยากาศที่ตึงเครียด จนนำไปสู่ความล้มเหลวในการไกล่เกลี่ย ด้านเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ย พบว่า เจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยควรเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ ทักษะ ในด้านการไกล่เกลี่ยที่เพียงพอ และสามารถควบคุมสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ทันทั่วทั้ง รวมถึงการเข้าใจในบทบาทหน้าที่ในการไกล่เกลี่ย คือ การวางตัวให้เป็นกลางและดำเนินการอย่างไม่มีอคตินั้น เพราะคุณสมบัติต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้กระบวนการไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จ

สรุปได้ว่า การแก้ไขปัญหาในด้านการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทด้านหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ควรได้รับการสนับสนุนและการประสานงานอย่างต่อเนื่องในด้านการไกล่เกลี่ย รวมถึงเร่งรัดการจัดโครงการฝึกอบรมเพิ่มศักยภาพของเจ้าหน้าที่ ไกล่เกลี่ย ด้านคู่พิพาทในการเข้าสู่การไกล่เกลี่ย ควรมีการชี้แจงให้ทราบถึงรายละเอียดในการเข้ารับการไกล่เกลี่ย ด้านกระบวนการไกล่เกลี่ย ควรมีการจัดทำเอกสารให้ความรู้ ขั้นตอน กระบวนการ ประโยชน์ และการปฏิบัติตนเมื่อเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท ด้านสถานที่ ควรปรับปรุงทัศนียภาพห้องไกล่เกลี่ยให้มีบรรยากาศที่ดี และมีสัดส่วนที่เหมาะสม ด้านผู้ไกล่เกลี่ย ควรมีการพัฒนาในเรื่องขององค์ความรู้ ความชำนาญในการไกล่เกลี่ย โดยการเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงานราชการ เพื่อส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยเกิดผลสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบในการวิจัยตามที่คณะผู้วิจัยได้เสนอสรุปไว้ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.พ.ศ. 2562 และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในเชิงนโยบาย

- 1) กำหนดเป็นนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนในการนำพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ไปบังคับใช้สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมเพื่อให้เกิดผลการปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้
- 2) สนับสนุนองค์ความรู้ให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง สื่อการเรียนรู้ และช่องทางการเผยแพร่การนำพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ไปบังคับใช้เพื่อให้เข้าถึงได้อย่างกว้างขวางครอบคลุมหน่วยงานทั่วประเทศ และมีความสะดวกในการนำไปใช้ โดยดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
- 3) แสวงหาและการสนับสนุนภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนการนำพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ไปบังคับใช้ เช่น ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีภารกิจเดียวกันในการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 4) กำกับติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ร่วมแก้ไขปัญหาและอุปสรรคให้ข้อเสนอแนะแก่เจ้าหน้าที่ระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการในการดำเนินงานตามนโยบายให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดประโยชน์สูงสุด
- 5) กำหนดกลไกในการรายงานผลการดำเนินงานของสถานีตำรวจตามลำดับชั้น รวมให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในทางปฏิบัติ

- 1) สภาพปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ในชั้นสอบสวนนั้นยังคงเป็นปัญหาในส่วนของระยะเวลา สถานที่ งบประมาณ การประสานความร่วมมือของคู่กรณี พนักงานสอบสวนและประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิตามกฎหมาย สำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องกำหนดเป็นนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนในการนำพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ไปบังคับใช้
- 2) ถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติ สร้างความเข้าใจ ผู้บริหารสถานีตำรวจกับพนักงานสอบสวนผู้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ผู้บังคับบัญชา/ผู้กำกับสถานีตำรวจให้ความสนใจควบคุมดูแลตรวจสอบในการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ และต้องเข้าใจทั้งกฎหมาย รวมถึงข้อจำกัดตามพระราชบัญญัติฯ ตลอดจนบริบทการทำงานว่ามีข้อจำกัดอย่างไร เพื่อดำเนินการนำแนวทางตามที่พระราชบัญญัติฯ ได้กำหนดไว้ไปสู่การปฏิบัติ
- 3) ในส่วนสถานที่ควรจัดให้มีห้องไกล่เกลี่ยประจำสถานีตำรวจโดยเฉพาะกำหนดสถานที่ให้ชัดเจนและเฉพาะ เป็นสัดส่วน รวมถึงมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ในสำนักงาน สนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอในการจ่ายค่าตอบแทนผู้ไกล่เกลี่ยอย่างชัดเจน จ่ายเป็นครั้งที่ทำหน้าที่ โดยนำรูปแบบในการจ่ายค่าตอบแทนเทียบเคียงกับองค์กรที่มีแนวทางการดำเนินการเดียวกันเช่นองค์กรศาลที่จ่ายค่าตอบแทนให้กับผู้ประนอมข้อพิพาทในการไกล่เกลี่ยคดีในชั้นศาลและมีผู้รับผิดชอบเรื่องงบประมาณในการนี้อย่างชัดเจน
- 4) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติงานด้านการสอบสวนทำสำนวนได้เข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ รวมถึงแจ้งให้มีการดำเนินตาม พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 และมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่พนักงานสอบสวน/ผู้ไกล่เกลี่ย แนะนำให้ความรู้

ขั้นตอนการปฏิบัติตามกฎหมายรวมถึงการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

5) กำหนดกลไกการดำเนินการไกล่เกลี่ยอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การแจ้งสิทธิ หากคู่กรณีสมัครใจ ยื่นคำร้องให้ผู้กำกับพิจารณาและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย ไกล่เกลี่ยภายใน 7 วัน ไม่เกิน 30 วัน ขยายเวลาได้ไม่เกิน 30 วัน ผลการไกล่เกลี่ย ถ้าสำเร็จสรุปสำนวนคดีส่งให้อยการ แต่ถ้าไม่สำเร็จก็ทำสำนวนคดีไปตามปกติ มีกฎหมายรองรับการไกล่เกลี่ยความผิดที่ไม่อาจยอมความได้ ความผิดที่เป็นอาญาแผ่นดิน ก็สามารถไกล่เกลี่ยทำให้ยุติในชั้นสอบสวน ได้อย่างชัดเจน

6) สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ช่องทางการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลของคู่ความ ช่องทางการเผยแพร่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 รวมถึงช่องทางในการดำเนินการขั้นตอนต่างๆ ให้มีความกระชับและเพื่อให้เป็นประโยชน์กับคู่ความมากที่สุด

7) จัดให้มีผู้ไกล่เกลี่ยประจำสถานีตำรวจทุกสถานีให้เพียงพอ ควรจัดบุคลากรในการไกล่เกลี่ยให้เต็มรูปแบบ มีผู้รับผิดชอบโดยตรงโดยเฉพาะผู้ไกล่เกลี่ยประจำสถานีอาจต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการยอมรับจากสังคมในท้องถิ่น

8) แสวงหาภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินการด้านต่าง ๆ เช่น เครือข่ายในการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 พัฒนาทักษะผู้ไกล่เกลี่ยทั้งในส่วนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและผู้ไกล่เกลี่ยจากกรมคุ้มครองสิทธิ กระทรวงยุติธรรม เครือข่ายในการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่สถานีตำรวจทุกแห่งทั่วประเทศ

9) ประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย แผนและยุทธศาสตร์ที่กำหนดและรายงานต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รวมทั้งกำหนดแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาในแต่ละปีจากข้อเสนอแนะของสถานีตำรวจทุกแห่งทั่วประเทศที่มีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ย

แม้ภาพโดยรวมการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในชั้นสอบสวนของสถานีตำรวจ (สภ.) ส่วนใหญ่ยังไม่ได้นำไปปฏิบัติ แต่ยังพบว่ามีสถานีตำรวจ 1 แห่ง ที่นำไปปฏิบัติจริง และมีผลงานการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติฯ ที่สร้างความสุขให้กับพนักงานสอบสวนได้จริง คือสถานีตำรวจ สภ.วังเหนือ จังหวัดลำปาง

ทั้งนี้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้นำความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาและทางแพ่ง ณ สถานีตำรวจภูธร โดยมี 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การจัดตั้งสถานีตำรวจนำร่อง 18 แห่ง ในกองบัญชาการตำรวจนครบาล และเลือก 2 สถานีนำร่อง (บก. 1-9) สำหรับแต่ละสถานี ระยะที่ 2 จัดตั้งสถานีตำรวจนำร่อง 78 แห่ง ในพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 1-9 โดยเลือกสถานีตำรวจนำร่อง 1 สถานีต่อจังหวัด (กำหนดสถานีตำรวจในเมืองต่าง ๆ) ระยะที่ 3 การจัดตั้งสถานีตำรวจทั่วประเทศ ขณะนี้สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ดำเนินการแล้วเสร็จทั้ง 3 ระยะเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2566

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาพัฒนาต่อยอดในส่วนของการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาพัฒนา/สร้างเครื่องมือช่วยในการทำงานให้กับพนักงานสอบสวนเพื่อให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น ทำ

แอปพลิเคชันเกี่ยวกับงานสอบสวน หรือมีการพัฒนาเครื่องมือที่สามารถทำการไกล่เกลี่ยออนไลน์ได้โดยชอบด้วยระเบียบและกฎหมาย

2) ควรศึกษาถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวกับการบูรณาการในการทำงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทและการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมสำหรับการขับเคลื่อนพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพิ่มเติมเนื่องจากหากดำเนินการได้เป็นรูปธรรมอย่างมีประสิทธิภาพจะมีผลทำให้เป็นการลดภาระของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ลดงบประมาณต่าง ๆ ในการดำเนินคดี คู่กรณีได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ทำให้คดียุติเร็ว ระงับข้อพิพาทได้ เกิดความสมานฉันท์ในสังคม ถ้าได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายและนำไปปฏิบัติจะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- Chalaporn Charoenrat (2015). Factors affecting success in mediating disputes at the court execution level: Case study of the Dispute Mediation Center, Legal Execution Department. Master of Arts thesis (Thammasat University). (in Thai)
- Chotchuang Thapwong. (2015). Handbook for mediation negotiators. Bangkok: Printing Business Office Welfare Organization veteran. (in Thai)
- Dispute Mediation Act 2019 (in Thai)
- Kittipong Kittayarak. (2000). Direction of the Thai justice process in the new century. (Editor) Bangkok: Design Company Limited. (in Thai)
- Kittipong Kittayarak. (2002). Restorative justice process. New options for processes Thai Justice. Bangkok: Thailand Research Fund. (in Thai)
- Niwet Arunburekfa. (2005). Restorative justice process. Management process case study Conflict of the Ban Choeng Khao community Paluka Samo Subdistrict, Ba Cho District Narathiwat Province. (Master's degree thesis). Thammasat University. (in Thai)
- Natthanicha Chuanprasert. (2015, October 2014-March 2015). Study on the problems and obstacles of the community justice network in mediating and resolving disputes: a case study of the mediators of the community justice center. Khok Samrong District Lopburi Province. Interdisciplinary Journal: Interdisciplinary College Academic Journal Thammasat University, 12(1), 97 – 113. (in Thai)
- Palida Kannarit, and Pawinee Praithong. (2021, July - December). Problems of mediation in disputes. In criminal cases: a study of the Singburi Provincial Court. Academic journal Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University, 8(2), 118 - 130. (in Thai)
- Phattharawan Ketulak, and Thanee Worapat. (2022, January – June). Mediation of disputes. By the private sector: Study according to the Dispute Mediation Act 2019.

- Journal Law, Public Administration and Social Sciences School of Law Rajabhat University Chiang Rai, 6(1), 225 – 241. (in Thai)
- Sompong Kasemsin. (1978). Management (6th edition). Thai Watthana Phanich Publishing House. (in Thai)
- Thanakorn Karawapong and Pawinee Praithong. (2020). Problems of mediating criminal disputes in the investigation stage according to the Mediation of Disputes Act 2019 (Master of Laws thesis). Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)
- Thanakrit Chuenprom. (2021). Problems in resolving disputes through mediation in criminal cases in the employee level. Investigation (Master of Laws Independent Research). Surat Thani Rajabhat University. (in Thai)

ประวัติผู้เขียน

คำนำหน้า ชื่อ-สกุล	รศ.พ.ต.อ.หญิง ทัดดาว โฉมลักษณ์*
ตำแหน่ง/สถานะ	คณบดีคณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
ที่อยู่หน่วยงาน/สังกัด	คณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ตำบลสามพราน
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73110
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์	thatdaow@gmail.com
คำนำหน้า ชื่อ-สกุล	รศ.พ.ต.อ.หญิง อารณ ลิ้มวิรัชพงษ์
ตำแหน่ง/สถานะ	ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ปฏิบัติหน้าที่คณะนิติศาสตร์
ที่อยู่หน่วยงาน/สังกัด	คณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ตำบลสามพราน
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73110
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์	kobpolice@hotmail.com
คำนำหน้า ชื่อ-สกุล	พ.ต.อ.ดร.ฤทธิชัย ช่างคำ
ตำแหน่ง/สถานะ	รองผู้บังคับการสถาบันส่งเสริมงานสอบสวน
ที่อยู่หน่วยงาน/สังกัด	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน
195 หมู่ 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์	ritthichai_53@hotmail.com
- * ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)